

Ústav anglického jazyka a didaktiky

Tereza Kupková

Strong adjectival forms in Early Middle English: a syntactic and FSP perspective

ÚAJD FF UK, září 2014, 84 s. včetně Apendixu I + Apendix II na CD

(posudek vedoucího práce)

Diplomová práce Terezy Kupkové řeší výzkumnou otázku, již lze shrnout následovně: jak raná střední angličtina vyjadřovala syntaktické a aktuálně-členské funkce, které ve staré angličtině plnily silné adjektivní formy, předpokládáme-li odůvodněně, že morfologicky byly tyto tvary v tomto období již nepoměrně hůře rozlišitelné, a tedy funkčně na ústupu.

V teoretické části, založené na podstatném výseku nedávné odborné literatury na dané téma, podává stručný a zjednodušený přehled teorie výpovědního dynamismu a nástin syntaktických změn zasahujících jmennou a přísudkovou část věty v období od staré do střední angličtiny. Vymezuje zkoumaný jev ve staré angličtině morfologicky a syntakticky, přičemž syntaktické charakteristiky uvádí ve vztah s jejich využitím ve stavbě věty z hlediska aktuálního členění (funkční sepětí silného tvaru v postpozici za určeným jménem a silného tvaru v predikativním užití s rematickou částí věty).

Dále práce v této části podává sociolingvistický a lingvistický nástin střední angličtiny s důrazem na morfologické a syntaktické vlastnosti silných adjektivních tvarů a možnosti jejich identifikace v textu. Zvláštní pozornost věnuje několikanásobným adjektivním modifikátorům ve jmenné frázi, resp. jmenným frázím s kombinací preponovaného a postponovaného adjektiva, které se v pozorovaném vzorku vyskytly rovněž, byť v malém počtu a v sepětí s náboženským rejstříkem, prozrazujícím oslabování jazykové funkce.

V praktické části diplomantka podává charakteristiku sledovaného korpusového vzorku (z materiálu Helsinského korpusu) z hlediska časového rozpětí (1150-1350; M1, M2, M23, M24), jeho žánrového složení a velikosti (dále v Příloze I). Popisuje metodu výběru a vyhledávání celkem 350 silných adjektivních tvarů v kombinaci korpusového přístupu (nejfrekventovanější adjektiva) a manuálního vyhledávání na základě různých kritérií či jejich kombinace (analytická syntax; staré koncovky silné deklinace, fixace slovosledu atd.). Tak či tak jde o přesun funkčního zatížení z morfologického plánu na plán syntaktický.

Analytická část zkoumá vztah mezi syntaktickou reprezentací a aktuálně-členským ztvárněním na pozadí vývoje angličtiny od syntetického k analytickému jazykovému typu. Vymezuje odlišnosti syntaxe sledovaného vzorku od angličtiny současné a vztahuje je k jejich staroanglickým východiskům. Na základě analýzy konstatuje přetrvávající sepětí silných adjektivních tvarů, bez ohledu na způsob identifikace jejich původní morfologické příslušnosti, s rematickou částí věty. Pokud jde o slovoslednou variantnost, práce zjišťuje vysokou míru příklonu zkoumaných syntaktických struktur (celých 95,4 %) ke slovoslednému vzorci SVO. Případy „negramatického“ slovosledu (tak posuzovaného z hlediska současné angličtiny) hodnotí jakožto podmíněné informační strukturou věty. „Chování“ jazyka ve výsledném vzorku tak lze na základě provedené analýzy posuzovat spíše jako inovující, a to především s ohledem na rychle postupující fixaci slovosledu, v menší míře pak nástupu

Ústav anglického jazyka a didaktiky

analytických prostředků (členy, determinátory) na místo starých flektivních koncovek. Zajímavá je ve sledovaném vzorku řada případů „bezvládí“, kdy se na původní morfologickou příslušnost adjektivního tvaru usuzuje jen ze syntaktické pozice a nepřítomnosti povrchového analytického výrazu.

K hlavním kladným stránkám práce patřila diplomantčina samostatnost při práci s odbornou literaturou i Helsinským korpusem a při ne vždy snadném manuálním třídění vzorku, a stejně tak logicky členěná struktura práce (jakkoli by v analytické části bývalo vhodné ještě podrobnější desetinné třídění). Diplomantka si zdárně poradila i s většinou překladů zkoumaných větných struktur.

K obecným nedostatkům lze počítat především příliš obecné zacházení s faktorem „kontext“ v dílčích analýzách případů zařazených do textu. Není pak jasné, kdy je ve hře spíše nedostatek koncovky, nepřítomnost analytického gramatického výrazu, či obojí, případně jiné faktory (tato nesrovnalost vznikla především díky tomu, že tyto charakteristiky byly do textu vloženy až v samém závěru a nemohly tak už být konzultovány). Některé vzorky jsou také příliš stručné, než aby mohly být syntakticky spolehlivě vyhodnoceny (např. příklady 62, 63 na s. 46). K dalším závazným nedostatkům počítám fakt, že Appendix II neobsahuje klasifikaci vzorků, nýbrž jen jejich soupis podle hledaných adjektiv. Stejně tak by bývalo vhodné kvantifikovat počet vzorků podle jednotlivých excerpovaných období. To výpovědní hodnotu práce poněkud snižuje.

Vztahy mezi syntaktickou a informační strukturou s ohledem na staroanglická východiska a stav v angličtině současné měly být vyhodnoceny pregnančněji a formulovány jasněji. Čtenář se dozvídá o převážně rematické povaze struktur obsahujících historicky silné tvary adjektiv, ale už hůře se mu hodnotí, nakolik tato vlastnost koresponduje se syntaktickou charakteristikou těchto struktur. Jde o tedy o užší provázání obou analytických kapitol o syntaktické charakteristice a charakteristice vzorku z hlediska FSP. Sevřenější a přehlednější forma sdělení, s jasným výčtem kvantitativních a funkčních charakteristik a snad i znovu uvedenými tabulkami, by bývala napomohla i sdělnosti závěrů a shrnutí.

Otázky a připomínky k obhajobě

1. Jakou roli hrálo zjišťování syntaktických funkcí zkoumaných adjektivních tvarů, které šlo nad rámec rozlišení mezi atributivní a predikativní pozicí/funkcí a mezi prepozicí a postpozicí v rámci jmenné fráze, tj. proč bylo důležité zjistit, že dané přídavné jméno plnilo např. roli předmětu či příslovečného určení místa?
2. Je možné kvantifikovat podíl jednotlivých slovosledných vzorců v konstrukcích, jejichž součástí analyzované silné adjektivní tvary byly?
3. Obecná otázka k úvaze nad případy, v nichž dochází k odchylce od naplnění pravidla *end-focus*: proč se uživatelé této odchylky dopouštějí, platí-li dosud, že je slovosled „relativně volný“? Je zde prozodie, z historických dokladů nezjistitelná, dostačujícím vysvětlením? (k diskusi zejména na s. 67–68)

Ústav anglického jazyka a didaktiky

4. Jak se terminologicky označují konstrukce typu *bat him ōuhte swete*?
5. Ve střední angličtině nelze ještě dost dobře hovořit o „standardním“ slovním pořádku SVO a „deviacích“ od něj: v syntaktické části by bývalo vhodnější materiál posuzovat s přihlédnutím k vývoji od staré ke střední angličtině.
6. Bylo ve vzorku obecně vzato nesnadné odlišit neurčitý člen od číslovky?
7. Nejde u příkladů 63 a 64 (s. 46–47) spíše o (ne)uplatnění určitého členu?
8. V příkladu 84 na s. 57 je NP po *fela* v gen., takže tvar *godre* je dobově náležitý.
9. Jsou příklady 102 (s. 65) a 103 (s. 66) opravdu naplněním pravidla *end-focus*?
10. Je neurčitost v příkladu 106 (s. 67) signalizována pouze „kontextem“?

Celkové hodnocení:

Diplomová práce Terezy Kupkové stanovený cíl naplnila. Proto ji rád doporučuji k obhajobě a s ohledem na výše uvedené klady i nedostatky předběžně hodnotím stupněm velmi dobře.

3. září 2014

prof. PhDr. Jan Čermák, CSc.